

INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI,
LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI

”SEN KANSKE MAN INTE KAN JÄMFÖRA SIG MED EN VUXEN AKADEMIKER”

Hur ungdomar skattar och kontextualiserar
språkfärdigheter.

Maria Therese Ribbås

Uppsats/Examensarbete:	Självständigt arbete 15 hp
Program och/eller kurs:	LI301 Lingvistik fördjupningskurs
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt2016
Handledare:	Johan Gross, Julia Forsberg
Examinator:	Cajsa Ottesjö

Abstract

Uppsats/Examensarbete: Självständigt arbete 15 hp
Program och/eller kurs: LI1301 Lingvistik fördjupningskurs
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt/2016
Handledare: Johan Gross, Julia Forsberg
Examinator: Cajsa Ottesjö
Nyckelord: Self-assessment, self-evaluation, language proficiency,
language preference, language attitudes

This essay examines how youths reason when self-assessing language proficiency, and how they motivate their language preference. The data consists of interviews with youths aged 16-19 in Gothenburg, conducted in the larger project (SSG) *Språkbruk i Stockholm och Göteborg* in 2014. In the interviews the informants self-assess their proficiency in Swedish, English, and native languages, and report which language they believe to be their best, and which they prefer to speak. The study shows that they do not judge their proficiency in the different languages in the same way when self-assessing. Due to a higher proficiency, Swedish is contextualized in ways that the other languages are not. Informants also show attitudes towards “good” and “bad” language use in Swedish. This is discussed in relation to overt and covert prestige, and language ideologies. Motivations for language preference are expressed in four ways: 1) they prefer to speak the language that they know best; 2) language choice depends on context so they report several languages; 3) they report a language that they wish to speak or learn; and 4) they report the language that they usually speak. The study offers an insight into how youths reflect upon their language proficiency, preference and use. The results presented are valuable when designing self-assessment scales in studies concerning language proficiency.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte	1
3. Bakgrund	2
3.1 Självsfattning.....	2
3.2 Språkpreferens.....	6
3.3 Språkattityder.....	6
3.4 Modersmål.....	7
4. Material och metod	8
4.1. Material.....	8
4.2 Metod.....	9
5. Analys och resultat	9
5.1. Analys självsfattning.....	10
5.1.1. Svenska.....	11
5.1.2. Engelska.....	18
5.1.3 Modersmål.....	21
5.1.4. Resultat självsfattning.....	22
5.2. Analys bäst och helst.....	23
5.2.1 Resultat bäst och helst.....	29
6. Diskussion	30
6.1 Självsfattning.....	30
6.1.1 Kontextualisering.....	30
6.1.2 Skalar.....	31
6.2.3 Social desirability bias.....	32
6.2.4 Språkattityder.....	33
6.2 Bäst och helst.....	34
6.3 Vidare forskning.....	35
7. Slutsats	35
Referenslista	37
Bilagor	39
Bilaga 1.....	39
Bilaga 2.....	40

1. Inledning

I många språkvetenskapliga studier är data om informanternas språkkompetens av stor betydelse. Men hur bör dessa data samlas in? En uppfattning är att standardiserade språktest är mer objektiva och resultaten mer tillförlitliga (Delgado, Guerrero, Goggin och Ellis, 1999), en annan att talarna själva känner sina språkkunskaper bäst (Latomaa, 1996) och en tredje att en kombination av de båda metoderna är att föredra (Luk & Bialystok, 2013). I de studier då informanterna själva bedömer sina språkkunskaper används ofta självskattning som metod. I den här uppsatsen undersöks självskattning av språkfärdigheter: hur informanterna resonerar när de skattar sina färdigheter och självskattning som metod.

Även informanters svar på frågor om vilket språk de anser sig kunna bäst och vilket språk de använder helst studeras. Anledningen till detta är att språkanvändning och kompetens i ett språk är två aspekter som ofta är viktiga att beakta samtidigt.

Materialet som används är intervjuer med ungdomar i Göteborg, från projektet *Språkbruk i Stockholm och Göteborg* (SSG) (Gross & Forsberg, 2015). I intervjuerna finns sekvenser där informanterna ombeds att skatta sina språkfärdigheter på en likert-skala i svenska, engelska och eventuella modersmål andra än svenska, samt svara på frågorna vilket språk de anser sig kunna bäst och vilket de använder helst. En likert-skala är en skala som består av siffror, i denna studie går skalan från 1 till 5, då 1 är mycket dåligt, 2 är dåligt, 3 är okej, 4 är bra och 5 är mycket bra.

2. Syfte

Syftet med denna studie är att utifrån intervjuerna undersöka hur informanterna uttrycker sig kring sina språkfärdigheter och språkanvändning när de resonerar kring sina svar. Detta delas upp i två frågeställningar, som fokuseras i tillhörande följdfrågor:

1. Hur resonerar informanterna när de skattar sina färdigheter?
  - (a) Bedömer de språken på samma sätt?
  - (b) Kan sociala faktorer som kön och modersmål påverka resonemang kring självskattning?

2. Hur resonerar informanterna kring vilket språk de använder helst och vilket de anser sig kunna bäst?
  - (a) Använder de helst det språk de tycker att de kan bäst?

Fråga 1 undersöker hur informanterna resonerar kring hur de skattar sina färdigheter i de olika språken och fokuseras i två underfrågor. Fråga 1 (a) undersöker huruvida informanterna använder samma måttstock för de olika språken när de bedömer sina färdigheter. Det vill säga, om det högsta värdet på likert-skalan verkar uppfattas som en lika hög nivå i alla språk eller om olika måttstockar tillämpas för varje enskilt språk. Ställer de språken i relation till varandra när de bedömer sina färdigheter eller skattar de dem oberoende av varandra?

Fråga 1 (b) undersöker eventuella skillnader i resonemang i relation till sociala faktorer bland informanterna. Det skulle kunna vara skillnader i resonemang mellan informanter med annat eller andra modersmål än svenska och de med endast svenska som modersmål, eller skillnader mellan kvinnliga och manliga informanter. Fråga 1, inklusive (a) och (b), kommer att besvaras genom att kvalitativt studera informanternas resonemang i anslutning till svaren.

Syftet med fråga 2 är att studera hur informanterna resonerar både kring vilket språk de tycker att de kan bäst och vilket språk de använder helst. Detta görs genom att kvalitativt analysera deras resonemang när de svarar på frågorna "vilket språk tycker du att du kan bäst?" och "vilket språk använder du helst?"

Fråga 2 (a) undersöker huruvida det finns en symmetri mellan svaren på vilket språk de anser sig kunna bäst och vilket språk de använder helst. En symmetri innebär att informanterna anger samma svar på de båda frågorna. Detta undersöks genom ett statistiskt test som förklaras närmare i metodavsnittet. Nollhypotesen som ställs upp för testet är att det inte kommer att vara någon skillnad mellan vilket språk de tycker att de kan bäst och vilket de använder helst.

3. Bakgrund

3.1 Självsfattning

Det finns ett antal olika metoder för att undersöka individers färdigheter och kunskaper inom ett eller flera språk. En av dessa metoder är självskattning, vilket innebär att individen själv får utvärdera sina kunskaper i ett visst språk med hjälp av en skala som de tilldelas av forskaren. I ett antal tidigare studier har olika varianter av självskattning använts och för olika syften. Förfarandet vid självskattning av språkkunskaper kan variera, det kan ske via formulär (Clark, 1981) eller intervju (Latomaa, 1996) och bestå av olika sorters skalor, såsom likert vilken består av siffror (Delgado et al., 1999), VAS som är en skala där svar anges som ett kryss på en linje mellan två ytterligheter (Luk & Bialystok, 2013), eller genom att på en skala ange upplevd svårighetsgrad för olika situationer (Clark, 1981).

Kritiken mot att använda självskattning för att bedöma informanternas kompetens har till störst del fokuserat på huruvida informanten själv är en pålitlig källa, exempelvis om de

överskattar sina färdigheter (Delgado et al., 1999). Tidigare forskning har dock visat på fördelar med att använda självskattning som metod för insamling av data om språkanvändning och färdigheter, till exempel för att få informanternas egna uppfattningar om sina språkfärdigheter och för att få en mer nyanserad bild av deras språkkunskaper (Latomaa, 1996, Luk & Bialystok, 2013).

I en studie av engelska som främmande språk i 10 länder i Asien, Sydamerika och Europa undersökte Lewis och Massad (1975) studenters färdigheter i engelska med hjälp av ett antal olika tester. I studien undersöktes vilken nivå studenterna siktade på i engelska i allmänhet och hur de själva skattade sina färdigheter i språket gällande förståelse, läsning, skrivning och tal. Generellt var ambitionerna relativt höga, men majoriteten av informanterna skattade inte sina färdigheter särskilt högt. Informanterna fick även utvärdera hur svårt de upplevde att engelska var. De som hade mer erfarenhet i engelska hade också mer realistiska skattningar på svårighet enligt Lewis och Massad. Ett sådant exempel var Sverige, som var ett av de länder i studien där informanterna upplevde engelska som svårare än andra skolämnen (s.240-241).

Till skillnad från Lewis och Massad, vilka använde självskattning för att komma åt en aspekt av språkkompetens, valde Clark (1981) att använda självskattning som huvudsaklig metod när han studerade amerikanska collegestudenters kompetens i främmande språk. Ett argument för att inte använda språktest var att det inte ansågs möjligt att framställa standardiserade språktest för alla språk som kunde tänkas behövas för studien (s. 26). Clark ville istället ha en skala som skulle vara användbar för alla språk och som skulle återspegla språkanvändning i naturliga situationer i vardagen (s.34-35). För detta syfte arbetade han fram vad han valde att kalla *can-do scales*, där informanterna anger hur väl de tror att de skulle klara av olika situationer i ett språk på en skala från "med stor svårighet" till "utan svårighet". Frågorna var ordnade så att situationer som krävde en lägre färdighet utvärderades först och därefter ökade svårighetsgraden, en tidig fråga kunde handla om att räkna till tio i språket och en senare fråga att tala om politik (s.34). För att testa *can-do scales* genomfördes en undersökning av korrelationen mellan språktest och självskattning som visade en tillräckligt hög korrelation för att *can-do scales* skulle anses som en pålitlig metod för insamling av data om språkanvändning och kompetens. Clark menade dock att självskattning inte bör jämföras med språktester då de inte undersöker samma saker, självskattning undersöker färdighet i språket i "verkliga livet" medan språktester snarare undersöker en mer teknisk färdighet. Ett problem med självskattning som Clark tar upp är att informanter kan över- eller underskatta sin kompetens. Det ansågs dock inte vara ett troligt scenario i denna studie då informanterna fyllde i formulären anonymt och det skulle av den anledningen inte finnas någon personlig vinst av att vara oärlig (s.35).

Även Latomaa (1996) använde självskattning som enda metod i sin studie för att samla in språkdata från fyra invandrargrupper i Norge, Sverige, Danmark och Finland. Syftet med studien var att studera informanternas färdighet i majoritetsspråket i det land dit de flyttat. Latomaa diskuterar för- och nackdelar med att använda självrapportering som metod. En nackdel som hon tar upp är *social desirability bias* (se Fisher, 1993), då informanternas svar påverkas av hur de vill framställa sig själva och uppfattas av andra. Latomaa menar att i studier kan informanten försöka att anpassa sig efter vad den tror att forskaren är ute efter och kan då vilja framstå som kunnig i ett språk som de tror att forskaren är intresserad av (s. 172). Latomaa framhåller alltså problem med att basera data på självskattning, men menar ändå att det är en användbar metod eftersom informanten är den som känner sitt språkbeteende bäst och att det är informantens upplevelser som är intressanta (s.172). Ett bra sätt att reducera de metodologiska problemen är, enligt Latomaa, att informanten blir intervjuad av någon från sin egen talargrupp. Vid självskattning av färdigheter i andraspråket, exempelvis svenska eller finska, användes en Likert-skala utefter vilken informanterna svarade hur väl de anser sig klara av språket. Skalan gick från 1, klarar alla situationer utan problem, till 5, ingen färdighet i språket (s. 172), det högsta numret på skalan är alltså den "lägsta" skattningen. Skalan kan liknas vid de som skapats av Clark (1981), men är mer övergripande och innefattar inte specifika situationer vilket Clarks gör. Resultaten visade att en hög uppskattning av egna språkfärdigheter korrelerade med en lägre ålder vid ankomst i landet, en högre utbildning och ett bredare socialt nätverk. Bland de som skattade sig som bäst i studien var det ingen skillnad mellan män och kvinnor, men bland de som skattat sig som sämst var flest kvinnor (s. 173). Latomaa framför också att det är troligt att individer som sällan talar sitt andraspråk med infödda talare av språket skulle skatta sina färdigheter högre än de som ofta gör det (s.172).

Delgado, Guerrero, Goggin och Ellis (1999) jämförde informanternas självskattningar med språktester i en studie i USA. Informanterna var spansk- och engelsktalande med spanska som modersmål. Självskattningen gjordes genom att informanterna skattade olika färdigheter i de båda språken: läsning, skrivning, tal och lyssning samt övergripande kompetens på en likert-skala från 1 till 5, där 5 var bäst. Informanterna instruerades att tänka på vardagliga situationer när de skattade sina färdigheter (s.35). Ett syfte med studien var även att undersöka huruvida självskattningar påverkades av återkoppling efter språktestet. Informanterna skattade sina färdigheter i spanska och engelska innan språktestet, därefter gjorde de en andra självskattning efter att ha fått resultat från testet. Den andra självskattningen genomfördes på spanska för hälften av informanterna, alla andra tester genomfördes på engelska. Resultaten från språktestet visade att informanternas färdigheter i engelska och spanska var jämna överlag, men resultaten skiljde sig åt vid de olika deltesterna, till exempel hade informanterna bättre testresultat i spanska då de namngav bilder och bättre resultat i engelska vad gällde diktering (s. 36-38). I både första

och andra självskattningen skattade informanterna sin allmänna färdighet i båda språken som över medel men de skattade generellt spanska högre gällande lyssna och tala och engelska högre gällande skriva och läsa. Studien visade att informanterna skattade sina färdigheter lägre i båda språken efter återkoppling från språktestet, men denna korrelation var inte konsekvent (s. 41). Självskattningar av färdigheter i spanska stämde överens med språktestet gällande alla färdigheter, men i engelska endast avseende skrivning och läsning. En förklaring till detta som Delgado et al. ger är att informanterna får mer återkoppling i skolan på sina färdigheter i engelska vad gäller läsning och skrivning jämfört med lyssning och tal (s. 42). I studien fann forskarna att de informanter som genomförde självskattningen på spanska tenderade att skatta sina färdigheter i spanska högre och de som genomförde det på engelska skattade engelska högre. Detta beror enligt Delgado et al. på att informanter kan skatta sina förmågor högt i ett språk som de vill framstå som bra på. I deras studie tolkade de även resultaten som att de spankstalande ville framstå som bättre på engelska för att bli accepterade av den engelskspråkiga majoriteten vilket de menar är en aspekt av *social desirability* (s. 43).

Luk och Bialystok (2013) använde sig även de av en kombination av tester och självrapportering. De studerade språkanvändningen hos individer som använder två språk dagligen i Kanada med engelska som andraspråk. Luk och Bialystok påpekar att mycket av den tidigare forskningen har bestått i att jämföra en- och tvåspråkiga och ville istället undersöka variation inom gruppen av tvåspråkiga individer. Deras metod för självskattning bestod av att informanterna skattade sina färdigheter i sitt modersmål och engelska gällande skrivning, läsning, tal och lyssning. Detta gjordes med hjälp av en VAS-skala, vilket är en skala bestående av en linje, där informanterna själva fick kryssa i var på linjen de ansåg att de befann sig mellan *non-native like* till *native-like*. Informanterna skulle alltså bedöma sina färdigheter i jämförelse med infödda talares. VAS-skalan användes även för att undersöka informanternas språkanvändning, från ingen engelska till endast engelska, i olika situationer och miljöer. Språkanvändning begränsade Luk och Bialystok till endast tal av två språk eftersom "tvåspråkighet inte nödvändigtvis innebär att kunna läsa och skriva i två språk" (Luk & Bialystok, 2013, s. 612). Resultaten visade en korrelation mellan höga resultat i testen av engelska och tidig ålder för vad Luk och Bialystok kallar *active bilingualism*, alltså den ålder då två språk börjar användas ofta eller dagligen. Detta stod också i relation till mindre användning av två språk och att de då använde mer engelska. Luk och Bialystok fann att resultat i språktester stämde överens med informanternas självskattning. Studien visade även att de informanter som rapporterade en högre användning av två språk fick sämre resultat på språktesten i engelska, deras andraspråk.

3.2 Språkpreferens

Gross (2013) undersökte svar på frågorna vilket språk ungdomar ansåg sig kunna bäst och vilket språk de använde helst. Informanterna var ungdomar från Stockholm, Göteborg och Malmö med ett modersmål annat än svenska och materialet hämtades från projektet *Språk och språkbruk i flerspråkiga storstadsmiljöer* (SUF) (Källström & Lindberg, 2011). Syftet med att undersöka detta var att bidra till förståelse av begreppen modersmål och modersmålstalare. Gross använde McNemar-Bowker testet för att studera symmetrin mellan informanternas svar, alltså om informanterna angav samma svar på de båda frågorna. Resultatet av testet var inte signifikant (p-värde 0,02), det fanns alltså inte en symmetri mellan informanternas svar. Det innebär att det språk som informanterna ansåg sig kunna bäst inte nödvändigtvis var det språk som de talar helst.

3.3 Språkattityder

Språkattityd är ett centralt begrepp när språklig kompetens självskattas. Termen definieras av Bijvoet (2013, s. 128-129) som: "[...] värderande inslag i människors reaktioner gentemot språkliga varieteter eller deras talare". Hon framhäver sedan att attityder gentemot språk egentligen handlar om attityder gentemot dess talare och har inte att göra med språket i sig (s. 130-131).

En aspekt av språkattityder är relationen mellan ungdomsspråk och vuxenspråk, något som Gunnarsdotter Grönberg (2013, s. 239-240) beskriver. Det språk som används av vuxna ses som standard och norm och blir på så sätt en omarkerad form till skillnad från ungdomsspråk, som är mer markerat. Ungdomsspråk definieras alltså utifrån det språk som vuxna använder, som något avvikande från normen.

Språkattityder kan komma till uttryck i variation i det dagliga språkbruket hos talare och hur de rapporterar om detta. Trudgill (1972) fann skillnader mellan hur kvinnor och män använde dialektala drag och standardformer. Han beskriver begreppen öppen och förtäckt prestige. Förtäckt prestige uttrycks av talare genom användning av en varietet som av majoriteten, inklusive de egna talarna, anses vara "dåligt språk", men vars användning ger status i den egna gruppen. Öppen prestige uttrycks ofta genom en standardiserad variant som associeras med hög social status. I första delen av studien undersökte Trudgill mäns och kvinnors användning av *working class speech*, en stigmatiserad varietet som associerades med en lägre social status. Resultaten visade att det var övervägande manliga informanter som använde de former som associerades med *working class speech*, medan de kvinnliga informanterna i större utsträckning använde standardformer, vilket också var de former som associerades med högre prestige och status (s. 182). I den andra delen av studien använde Trudgill självrapportering som metod för att undersöka hur informanterna uppfattade sitt eget språkbruk. Ord lästes upp med olika uttal

för informanterna som fick ange hur de själva ansåg sig uttala orden. Resultaten visade att kvinnliga informanter över 30 år överrapporterade användningen av standardformer och att de manliga informanterna och kvinnor under 30 år underrapporterade. Diskrepansen mellan faktisk användning och rapportering berodde enligt Trudgill på att det sociala trycket på kvinnor att bete sig korrekt gör dem mer medvetna om social status och hur språket påverkar. Working class speech uttrycker förtäckt prestige, till skillnad från standardformer som uttrycker öppen prestige och hög status. Ett större socialt utrymme, som männen i Trudgills studie hade, kan medföra att förtäckt prestige uttrycks. Bijvoets (2013) ger användning av slang som ett exempel då förtäckt prestige används i sin beskrivning av öppen och förtäckt prestige.

Som Trudgill (1972) visar påverkar ofta idéer kring en standard och mer eller mindre fina former av språk de attityder som uttrycks. Milroy (2001) diskuterar detta ingående och menar att talare av stora språk, såsom engelska och franska, har en föreställning av att det finns en standardform av språket som är den korrekta formen. Denna uppfattning är en del av något han kallar *standardspråksideologi* (s. 531, 535). Han menar att för talare i dessa samhällen är det självklart att det finns en korrekt form, talarna är en del av en gemensam kultur som delar idén kring en korrekt standardform där det finns rätt och fel i språket (s. 536). Svenska är ett standardiserat språk och kan på så sätt vara ett språk som innefattas av den standardspråksideologi som Milroy beskriver.

Även Preston (2010) beskriver liknande attityder till språk som Milroy. Han fokuserar dock på attityder i relation till dialekter och menar att det oftast finns uppfattningar kring en "korrekt" varietet (s.127). Preston menar att det finns en föreställning ibland "vanliga" människor om att språket existerar utanför oss, ett idealspråk som är det "riktiga" språket (s.128). De idéer om ett korrekt språk som både Milroy och Preston beskriver, påverkar attityder till språkbruk. Detta kan i förlängningen påverka egenrapporteringen av olika typer av kompetens och användning.

3.4 Modersmål

I denna studie används termen *modersmål*, vilket är ett problematiskt begrepp. I studien innebär modersmål det språk som en informant fått från en eller flera föräldrar. Om en informant är född och uppvuxen i Sverige men har en förälder som talar persiska till exempel så kodas endast persiska som modersmål. Två modersmål innebär att de har två modersmål som inte är svenska, exempelvis kurdiska och persiska.

4. Material och metod

4.1. Material

För denna studie används material insamlat i projektet *Språkbruk i Stockholm och Göteborg* (SSG) (Gross & Forsberg, 2015). Datainsamlingen genomfördes 2014 i fyra gymnasieskolor i Stockholm och Göteborg, en skola i en förort och en i innerstaden i respektive stad. Informanterna bestod av 111 gymnasieelever i åldrarna 16 till 19 år.

I denna uppsats har en avgränsning gjorts så att enbart materialet från Göteborg presenteras vilket innefattar 54 informanter. Informanterna Göteborgsmaterialet innefattar 28 informanter som identifierar sig som kvinnor och 26 som identifierar sig som män. 30 informanter har ett annat modersmål än svenska och 10 informanter har två modersmål andra än svenska. Resterade 14 informanter har svenska som modersmål.

Varje informant spelades in två gånger, först i en kort, enskild intervju med en av forskarna, därefter i en map-task-uppgift som två informanter genomförde tillsammans. I den här studien används intervjuerna som material och alltså inte map-task uppgiften.

Intervjuerna ägde rum i respektive skola, fördes på svenska och varade mellan 15 till 30 minuter. Frågor ställdes kring demografisk information, språk och fritidsintressen. Frågorna kring språk berörde bland annat vilka språk de kan, vilka de talar hemma, med sina föräldrar, syskon och vänner, vilket språk de tycker att de kan bäst och vilket språk de använder helst. Informanterna ombads även att skatta sina färdigheter i svenska, engelska och eventuellt annat/andra modersmål på en likert-skala, vilket är en skala bestående av siffror som i detta fall går från 1 (mycket dåligt) till 5 (mycket bra). De färdigheter de skattar i varje språk är förståelse, tala, läsa och skriva. Precis vad varje färdighet innefattar förklaras inte i intervjuerna, ett problem som kommer att tas upp i analysen.

I denna studie riktas fokus mot de delar av intervjuerna där frågorna "vilket språk tycker du att du kan bäst" och "vilket språk använder du helst?" tas upp, samt där informanterna skattar sina språkfärdigheter med hjälp av likert-skalan. Dessa frågor finns i bilaga 1.

Under intervjuerna ställer forskarna ofta följdfrågor eller ber informanterna att utveckla sina svar och förklara hur de tänker. Anledningen till detta är dels för att få ytterligare och potentiellt relevant bakgrundsinformation och dels för att samla in talspråk.

SSG-projektet är godkänt av Regionala Etikprövningsnämnden i Göteborg. För användning av materialet för denna uppsats har intervjuer och skriftlig data tillgängliggjorts via en server och behandlats med sekretess. Informanterna är anonyma och inga personnamn, namn på skolor eller andra känsliga uppgifter finns med i uppsatsen.

4.2 Metod

Samtliga 111 intervjuer från materialet lyssnades igenom och anteckningar fördes under tiden. Under genomlyssningarna av intervjuerna eftersöktes mönster och gemensamma nämnare i intervjusvaren och resonemangen som fördes av informanterna. Därefter gjordes en avgränsning av materialet för att endast innefatta informanter från Göteborg. Intervjuerna från Göteborgsmaterialet lyssnades igenom mer noggrant och de intervjuer där informanter resonerade kring eller kommenterade frågorna gällande vilket språk de tycker att de kan bäst, vilket de använder helst samt självskattning av språkfärdigheter valdes ut. Delar av intervjuerna som bedömdes som relevanta och intressanta grovtranskriberades och analyserades. Därefter valdes prototypiska exempel ut på olika svar och resonemang som var återkommande, vilka i sin tur analyserades noggrant.

För att besvara fråga 2(a) har en kvantitativ metod använts. Svaren på frågorna "vilket språk tycker du att du kan bäst?" och "vilket språk använder du helst?" som gavs av informanterna kunde antingen vara svenska, engelska, ett modersmål annat än svenska såsom arabiska, finska eller urdu, eller fler än ett språk. För att möjliggöra jämförelse reducerades svaren till fyra kategorier: svenska, engelska, flera och modersmål. Denna reduktion är samma som Gross (2013) gjorde fast med den skillnaden att kategorin "flera" har lagts till för den här studien. De fyra kategorierna jämfördes sedan statistiskt med hjälp av ett McNemar-Bowker-test. Detta test är icke-parametriskt vilket innebär att det inte räknar med att data är normalfördelad. Sådana test används då det inte finns ett medelvärde av svaren. Varje informant har svarat på båda frågorna och det som undersökts är en eventuell symmetri mellan svaren, alltså om informanterna angett samma svar på båda frågorna. Därför har McNemar-Bowker-testet använts då det tar hänsyn till ett beroende mellan svaren. Testet gjordes i ett programmeringsspråk som kallas R, vilket lämpar sig för statistiska beräkningar. Informantgruppen från Göteborgs-materialet innefattar 54 individer och resultatet från testet används framförallt som tillägg för de kvalitativa resultaten snarare än som ett enskilt resultat.

5. Analys och resultat

I detta avsnitt visas utdrag från intervjuer som illustrerar de viktigaste resultaten för frågorna kring självskattning av färdigheter. Därefter följer statistik kring och belysande exempel från intervjusvar på frågorna "vilket språk tycker du att du kan bäst?" och "vilket språk använder du helst?".

I intervjuerna är informanterna kodade med de beteckningar som angivits i materialet, H01, D01 och så vidare, och forskaren är kodad som F. Istället för att skriva ut frågorna har förkortningar använts, vilka anges inom hakparentes. För frågor kring färdigheter anges språket

samt färdigheten det gäller, exempelvis: [svenska förståelse] = "vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller förståelse?", [engelska skrivning] = vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller att skriva? För frågorna "vilket språk tycker du att du kan bäst" samt "vilket språk använder du helst?" har förkortningarna [bäst] respektive [helst] angetts. Samtliga förkortningar finns i bilaga 2.

[...] innebär att icke relevanta delar i intervjun har uteslutits.

- innebär att ett ord avbryts.

(( )) kommentarer skrivs inom två parenteser.

Pauser anges i sekunder inom parentes, till exempel (1.2). Mikropauser kortare än 0.2 sekunder anges inte.

Små återkopplingssignaler från forskaren har inte återgetts av platsskäl.

5.1. Analys självskattning

En central fråga kring självskattning i den här studien är vad som är måttstocken för bedömningen, alltså vad informanterna sätter sina skattningar i relation till. Analysen inleds därför med att titta på hur informanterna skattar sina färdigheter med hjälp av likert-skalan, transkriptioner redovisas i följande ordning: svenska, engelska och annat modersmål än svenska.

Samtliga 54 informanter skattar sina färdigheter i både svenska och engelska, av dessa skattar 30 informanter ett modersmål utöver svenska och 10 informanter skattar två modersmål utöver svenska. Det är alltså 14 informanter som endast skattar svenska och engelska.

För de informanter som har svenska som modersmål skattas alltid svenska först och därefter engelska. Gällande de informanter med annat eller andra modersmål än svenska skattas oftast modersmål först, därefter engelska och sist svenska, forskarna är dock inte konsekventa med den ordningen. I vilken ordning språken kommer kan påverka hur informanterna skattar sina färdigheter, men det är inte något som undersökts.

De frågor som ställs när informanterna skattar sina färdigheter är inte tydliga i vad färdigheten som efterfrågas innefattar. Frågan "Vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller förståelse?" till exempel förtydligar inte vad "förståelse" betyder, om det är hörförståelse eller om även läsförståelse räknas, även om det är en senare fråga. Att frågorna är otydliga är något som märks bland informanterna då det förekommer frågor kring vad de olika färdigheterna innebär. I dessa fall ger forskarna sällan förtydliganden utan låter informanterna själva tolka frågan. Det förekommer även att informanter talar om en färdighet när de skattar en

annan, vilket antingen kan bero på att de inte är säkra på vad som skattas och tycker att frågan är otydlig eller att deras resonemang rör sig över frågorna.

Innan forskarna ber informanten att skatta sina färdigheter går forskarna igenom likertskalan. Skalan ut som följer: 1 (mycket dåligt), 2 (dåligt), 3 (okej), 4 (bra) och 5 (mycket bra). I intervjuerna kan intervjuerna svara med eller utan siffror, exempelvis 4 eller "bra".

28 informanter skattar utan att ställa frågor, resonera kring eller kommentera skattningen i något av språken. Däremot förekommer det att de tvekar eller ändrar sitt svar.

5.1.1. Svenska

När informanterna skattar sina färdigheter kommenterar de och resonerar kring skattningen av svenska mer än andra språk. Först anges förekomster av olika resonemang vid skattningen av de olika färdigheterna, därefter redovisas exempel på några av dem i form av utdrag från intervjuerna. Olika förekomster förklaras då mer ingående. Frågor eller kommentarer som inte rör språket som skattas har inte räknats med bland förekomsterna som redovisas. De förekomster som beskrivs nedan är uppdelade efter frågorna angående färdigheterna, de resonemang som förekommer är från svaren på dessa frågor.

[svenska förståelse]

Fyra informanter tar upp att det finns svårigheter med förståelse av svenska när de diskuterar svaret på frågan. Två av dessa gör det i samband med att de uppmanas av forskaren att jämföra hur de skattar svenska med hur de skattat de andra språken.

[svenska tal]

Två informanter uppmanas av forskaren att jämföra tal i svenska med hur de skattat tal i sitt modersmål. Fyra informanter uttrycker attityder kring tal av svenska, varav en av dessa informanter sätter språkbruket i olika sammanhang. En informant tar upp svårigheter och sätter in språkanvändning i konkreta sammanhang. En informant reflekterar över hur dennes tal uppfattas av andra i omgivningen.

[svenska läsning]

Två informanter tar upp att det finns svårigheter inom färdigheten. En av dessa jämför sig med andra personer och sätter in språkanvändning i ett sammanhang. En informant jämför läsning med andra färdigheter i svenska.

[svenska skrivning]

Två informanter tar upp att svensk grammatik är svår, varav en jämför skrivning med tal av svenska. En informant nämner att det kan vara svårt med skrivning. Två informanter sätter färdigheten i relation till skolämnet.

Det som nämns mest vid skattningen är att det kan finnas svårigheter gällande färdigheterna. Nedan följer ett exempel (1.1) på detta då H12 skattar förståelse av svenska.

Exempel 1.1. H12 har urdu som modersmål. Kvinna.

1	F:	[svenska förståelse]
2	H12:	bra
3	F:	en fyra
4		(0.4)
5	H12:	ja
6	F:	eller en femma
7		(1.5)
8	H12:	jo jag kan förstå men ibland är det så lite (0.7) ja det är när man
9		läser något jätte-jättesvårt (0.4) så då (0.5) jag säger en fyra

Informant H12 i exempel (1.1) skattar sin förmåga som bra (rad 2) vilket innebär 4 på skalan. Forskaren frågar därefter om hon skattar färdigheten som 4 (rad 3) varpå informanten svarar ja (rad 5). Efter det ställer forskaren en ledande fråga om hon skattar sig som 5 istället (rad 6). H12 uttrycker att det finns sammanhang där läsning kan vara svårt och ger det som anledning för att skatta sin färdighet som 4 istället för 5 (rad 8-9). Informanten nämner inte specifika sammanhang, *vad* som skulle vara svårt att läsa.

Även om H12 i exempel (1.1) tidigare i intervjun har skattat färdigheter i modersmål och engelska och är medveten om att läsning och förståelse skattas som två separata färdigheter, anger hon 4 på skalan när hon skattar *förståelse* av svenska och ger som motivering att det kan finnas saker som är svåra att *läsa*. Senare skattar H12 *läsning* i svenska som 5. Detta är ett exempel på att frågorna inte är helt tydliga och att informanter i sina resonemang inte alltid tar

upp just den färdighet som för stunden skattas, även om läsförståelse kan tolkas som en aspekt av förståelse.

Exempel (1.2) nedan liknar exempel (1.1) på så sätt att båda informanter tar upp svårigheter med läsning av svenska. I detta exempel skattar D06 läsning i svenska.

Exempel 1.2. D06 har svenska som modersmål. Kvinna.

- 1 F: [svenska läsning]
2 (1.5)
3 D06: eh alltså (1.1) det är klart att det finns saker som är svåra att förstå ibland
4 om det är väldigt svåra böcker men jag tycker ju att jag kan läsa liksom bra
5 (1.0)
6 D06: så jag får nog jag säger nog fem där ändå

I exempel (1.2) uttrycker D06 att det kan finnas sammanhang där läsförståelsen kan vara begränsad (rad 3-4), men detta påverkar inte skattningen negativt då hon anger 5 på skalan (rad 6). D06 uttrycker att det är en självklarhet att det finns saker som är svåra att förstå.

H12 i exempel (1.1) har ett annat modersmål än svenska och D06 i exempel (1.2) har endast svenska som modersmål. De tar båda två upp svårigheter gällande färdigheten men det som skiljer sig är att det inte påverkar skattningen för D06 och att det påverkar skattningen negativt för H12.

D06 i exempel (1.2) ovan uttrycker vad som kan tolkas som osäkerhetsmarkörer i sitt svar: "jag säger *nog* 5 där *ändå*" (rad 4), detta är väldigt vanligt förekommande i intervjuerna och kan vara ett sätt för informanterna att avsäga sig ansvar från sin skattning. Även pauser i svaren är vanligt förekommande då de reflekterar över sina svar. Pauser kan förekomma innan informanterna svarar, då de förmodligen funderar över sitt svar, eller så anger de ett värde på skalan direkt och pauser sedan innan de reflekterar över sitt svar.

I exempel (1.3) nedan sätter D32 in sitt språkbruk i mer konkreta situationer där han upplever att färdigheterna kan vara begränsade.

Exempel 1.3. D32 har kurdiska som modersmål. Man.

- 1 F: [svenska tal]
2 D32: ja jag kan ju säga fyra komma åtta det finns vissa du vet ord som man
3 inte direkt förstår som till exempel i eh (0.5) i rätten eller politiken (1.1)
4 eller något lan- eh något nationssystem (0.6) så finns det ju vissa komplicerade
5 ord som man (1.1) inte bruk- inte brukar kunna jag kan väl säga fyra komma nio

I exempel (1.3) placerar D32 färdigheter i svenska i olika situationer och han ger konkreta exempel på kontexter där färdigheterna kan upplevas som begränsade. Det sätt som D32 uttrycker sig angående tal i svenska påminner om hur andra informanter resonerar när de skattar förståelse eller läsning snarare än tal, vilket återigen visar på att frågorna inte är helt tydliga för informanterna.

Informant D32 skattar sin förmåga i tal av svenska som 4,8 istället för att ange antingen 4 eller 5 (rad 2). Efter att ha resonerat kring sammanhang då han upplever svårigheter höjer informanten skattningen från 4,8 till 4,9 (rad 5). Även om informanterna ombeds att skatta sina färdigheter i heltal mellan 1 och 5 på likert-skalan vill många informanter gärna ange halva tal, såsom 4,5, när de finner det svårt att fatta ett beslut. Detta förekommer mest då informanterna inte verkar vara bekväma med att ange det högsta värdet på skalan, men tycker att 4 är för lågt.

I exempel (1.4) baserar D01 sitt svar på de situationer som hon befinner sig i men uttrycker även vad som skulle kunna vara det högsta på skalan.

Exempel 1.4. D01 har svenska som modersmål. Kvinna.

1	F:	[svenska läsning]
2	D01:	fem
3		(4.8)
4	F:	och
5	D01:	se- sen finns det ju eller sådär eh jag vet inte hur
6		(1.1)
7	F:	nej berätta
8	D01:	liksom eh nej men eh att liksom svåra ord och sådär kanske det är klart
9		det finns ord man inte kan och sammanhang man kanske inte förstår
10		allt men (0.4) jag skulle ändå säga att genom- som genomsnittlig
11		bland mig och mina vänner (0.7) så är det ju femmor
12	F:	mm (0.7) precis nej men de- det är väl
13	D01:	sen kanske man inte kan jämföra sig med en eh (1.9)
14		vuxen akademiker jag vet inte riktigt hur

Informanten i exempel (1.4) svarar först 5 utan att tveka (rad 2), men efter en paus reflekterar hon över frågan och utvecklar sitt svar. Hon förklarar att det finns situationer där färdigheterna kan vara begränsade (rad 8-10), men placerar sedan sin språkanvändning i en kontext med sina vänner (rad 10-11) Denna kontextualisering blir sedan utgångspunkten när hon anger högsta värdet på skalan (rad 11). Den valda kontexten kontrasterar hon sedan mot en föreställning om att "en vuxen akademiker" skulle kunna vara det högsta värdet på skalan (rad 13-14), vilket

markerar att hon i sin egen bedömning inte utgår från det språkbruket men är medveten om att olika typer av svenska bedöms som olika "bra". D01 sätter alltså läsning av svenska i olika sammanhang och skattar sin färdighet utifrån det, där vänner är ett sammanhang och akademikervärlden en annan.

Informanterna i följande tre exempel ger uttryck för attityder till tal av svenska, som i exempel (1.5) nedan.

Exempel 1.5. H12 har urdu som modersmål. Kvinna.

- 1 F: [svenska tal]
- 2 (1.4)
- 3 H12: fyra för jag använder mycket slangspråk
- 3 F: okej
- 4 H12: ja slangord

H12 skattar sin färdighet som 4 "för" att hon anser sig använda mycket slang. En negativ attityd gentemot slang och sitt eget språkbruk verkar alltså vara något som gör att H12 anger ett lägre värde på skalan.

D39 i exempel (1.6) nedan för ett liknande resonemang men skattar färdigheten som 5 på skalan.

Exempel 1.6. D39 har svenska som modersmål. Man.

- 1 F: [svenska tal]
- 2 D39: tala är fem på den också eller (0.4) jag använder ju lite slang och
- 3 sånt och sätter in liksom och så men det tror jag inte (0.4) påverkar

D39 i exempel (1.6) skattar tal som 5 (rad2) men reflekterar sedan över sin användning av slang (rad 2-3). Dock påverkar inte det skattningen och D39 visar snarare en medvetenhet om att slang inte alltid är accepterat än som ett sätt att gardera skattningen.

Både H12 och D39 i exempel (1.5) respektive (1.6) uttrycker negativa attityder gentemot slang. Skillnaden är dock att den kvinnliga informanten med annat modersmål än svenska skattar sig lägre med anledning av slang och den manliga informanten med svenska som modersmål inte låter användning av slang påverka skattningen av färdigheten.

D28 i exempel (1.7) nedan uttrycker också attityder gentemot tal i svenska.

Exempel 1.7. D28 har svenska som modersmål. Man.

- 1 F: [svenska tala]
2 (1.0)
3 D28: eh (1.2) om jag ska vara helt ärlig så säg- eh skulle jag säga fyra
4 F: mm
5 D28: tre fyra (0.6) med tanke på att jag använder mycket (0.8) andra ord så
6 att säga men det blir inte så djup ifall man som sagt då inte man (0.5)
7 skulle göra en uppsats eller något så (0.5) blir det väldigt osvenskt egentligen

D28 i exempel (1.7) uttrycker negativa attityder kring sitt tal i svenska och uttrycker en tanke om att det är "osvenskt" att blanda in andra ord i svenskt tal (rad 4-6), vilket verkar vara motiveringen till att skatta sin färdighet som 3-4. Det kan förmodas vara engelska som informanten syftar på som det språk han blandar in i svenskan då D28 endast har svenska som modersmål och tidigare under intervjun nämnt att han blandar in engelska när han talar med sina vänner. Många informanter rapporterar att de använder mycket engelska och många engelska ord i sitt språk. D28 indikerar att han anser sig ha kompetensen till en högre skattning (rad 4) men baserar sin skattning på sitt språkbruk till vardags och inte sin förmåga eller potential. Språkbruket kontextualiseras här genom att informant D28 sätter sin skattning i relation till olika situationer då språket används, likt D01 i exempel (1.4).

I exempel (1.8) och (1.9) sätter informanterna skrivning av svenska i relation till svenska som skolämne.

Exempel 1.8. H12 har urdu som modersmål. Kvinna.

- 1 F: [svenska skrivning]
2 H12: eh ja skriva kan jag nu har jag förstått det för
3 jag fick ett bra betyg på min novell i alla fall
4 F: okej så en femma eller en fyra?
5 H12: ja femma

H12 i exempel (1.8) ovan skattar sin färdighet av skrivning med skolämnets som referens. Hon uttrycker att hon nu förstått att hon kan skriva med anledning av att hon fick ett bra betyg på en novell vilket kan antas vara en skoluppgift (rad 2-3). Det hon säger indikerar att hon tidigare inte tyckt sig vara speciellt bra på att skriva men att betyget hon fick höjt hennes självförtroende.

Exempel 1.9. D12 har urdu som modersmål. Kvinna.

- 1 F: [svenska skriva]
2 D12: alltså ämnet i skolan? eller bara allmänt?
3 F: språket
4 D12: ja fem
5 F: skulle du svarat annorlunda om jag sa skolämnet?
6 D12: ja det hade jag gjort ((skrattar)) då hade det varit en annan sorts
7 press liksom (0.7) ja men jag kan skriva det liksom

I exempel (1.9) påverkar reflektioner kring skolämnet D12s resonemang på ett annat sätt än för H12 i exempel (1.8). H12 låter återkoppling från skolan vara en del av bedömningen, men D12 skiljer mellan språkbruket i och utanför skolan. D12 frågar forskaren om skattningen gäller skolämnet eller "allmänt" (rad 2), forskaren svarar vagt, "språket" (rad 3) och kan tänkas vilja lämna det öppet för informanten att tolka själv. Informanten D12 tolkar det som vad hon tidigare benämnde "allmänt" och skattar sin färdighet som 5 (rad 4). Forskaren frågar om informantens svar hade varit annorlunda om det hade syftat på skolämnet (rad 5), varpå D12 svarar ja och förklarar att det hade varit "en annan sorts press" (rad 6-7). Det framgår inte tydligt vad som innebär med denna "press". Både exempel (1.8) och (1.9) där informanterna satt svaren i relation till skolämnet har det rört skrivning, vilket kan tänkas vara den färdighet som de får mest återkoppling på i skolan.

Informanterna jämför inte på eget initiativ svenska med andra språk när de skattar sina färdigheter i svenska. Däremot förekommer det fyra gånger vid skattning av svenska att forskaren uppmanar till en jämförelse, antingen specifikt med modersmålet som i exempel (1.11) eller mer generellt "de andra språken" som i exempel (1.10) nedan.

Exempel 1.10. H34 har arabiska som modersmål. Man.

- 1 F: [svenska förståelse]
2 (2.2)
3 H34: alltså det finns ord (0.8) som jag inte kan eller hur jag ska säga
4 F: ja fast om du jämför med hur du har svarat på de andra språken
5 H34: ja jo jag kan bättre än alla i alla fall
6 F: så då är det en femma där egentligen
7 H34: ja

H34 i exempel (1.10) uppmanas av forskaren att jämföra skattningen av svenska med de andra språken som tidigare skattats. H34 har arabiska som modersmål och har skattat förståelse i

arabiska som 5 och engelska som 4. Informanten tar upp att det finns svårigheter i svenska och verkar tvivla på hur han skall skatta färdigheten, vilket inte var fallet för arabiska eller engelska. Svenskan bedöms alltså oberoende av de andra språken tills forskaren uppmanar till en jämförelse. Värt att notera är att forskaren ställer en ledande fråga vid yttrandet om det är "en femma där egentligen?" (rad 5).

Exempel 1.11. D03 har persiska som modersmål. Kvinna.

- 1 F: [svenska tal]
2 D03: tala ja eh då tar jag fyra
3 F: okej
4 (5.0)
5 F: så du skulle säga att du är lika bra på svenska som på persiska i tal
6 D03: nej det skulle jag ju inte men ja- jag jämför ju med andra människor också eller
7 såhär (0.6) eh (1.3) för jag pratar ju bra persiska liksom men sen så finns det ju
8 vissa (0.8) det är väl samma sak med (2.3) alltså med att tala det kanske
9 handlar mest om att jag vet inte jag använder inte ett så jättebrett eh ordförråd

I exempel (1.11) säger D03 att hon jämför sig med andra människor (rad 5), det framgår dock inte tydligt om detta handlar om persiska eller svenska. Det är även oklart vilket av språken hon menar när hon talar om ordförråd (rad 8). Av D03s yttrande framgår att hon inte använder samma måttstock för språken vid självskattning då hon anger samma värde på skalan i färdigheten i både svenska och persiska men inte anser att de är lika bra. Det kan tänkas vara så att forskaren misstänker att informanten inte använder samma måttstock för språken och på grund av det ställer följdfrågor för att få mer information.

I de situationer då svenska jämförts med andra språk har informanten ett annat modersmål än svenska och en jämförelse uppmuntras av forskaren.

5.1.2. Engelska

De exempel som redovisats hittills har innefattat självskattning av färdigheter i svenska, i detta avsnitt följer exempel då informanterna skattar sina färdigheter i engelska. Ingen av informanterna har engelska som modersmål. Först redogörs för förekomster av resonemang och kommentarer och därefter följer utdrag.

[engelska förståelse]

Två informanter jämför engelska med svenska, den ena skattar engelska lägre än svenska och den andra anger att engelska är lättare än svenska.

En informant reflekterar över om skattningen bör bedömas utifrån förutsättningen att denne inte är infödd talare.

[engelska tal]

En informant tar upp att det är obekvämt att tala engelska framför andra personer.

En informant resonerar att talet blir bättre när denne inte tänker efter innan den talar.

En informant anger att talet inte är perfekt men bra.

[engelska läsning]

En informant jämför engelska med svenska och problematiserar hur bedömningen bör ske.

[engelska skrivning]

En informant jämför skrivning med läsning.

En informant uttrycker att grammatiken är svår och en annan informant nämner stavfel.

En informant kommenterar att skrivningen inte är perfekt.

En informant uppger att dåligt självförtroende medför att denne skattar skrivning lägre.

Engelska jämförs med svenska men svenska jämförs inte med engelska, exempel (1.12) nedan visar en sådan förekomst då informant D06 jämför sina färdigheter i engelska med de i svenska.

Exempel 1.12. D06 har svenska som modersmål. Kvinna.

1	F:	[engelska förståelse]
2		(1.0)
3	D06:	alltså jag är inte lika bra som i svenska men
4		jag tycker fortfarande att det är bra liksom så fyra

I exempel (1.12) sätter D06 engelska i relation till svenska utan någon påverkan från forskaren. D06 har skattat förståelse i svenska som fem på skalan, jämförelsen med svenskan och att färdigheten i engelska skattas som lägre indikerar att informanten kan tänkas använda samma måttstock för svenska och engelska.

Även D37 i exempel (1.13) nedan gör en jämförelse med svenskan där forskaren också uppmuntrar till en jämförelse med de andra språken. Informanten problematiserar även hur bedömningen bör göras.

Exempel 1.13. D37 har svenska som modersmål. Man.

- 1 F: [engelska läsning]
2 D37: alltså läsning (1.5) alltså förståelsen jag är också mycket bra där
3 eh (0.8) jag tror ja men alltså egentligen är det väl det i svenska
4 också alltså jag vet inte riktigt det är så svårt att säga hur (0.3)
5 vad du tänker när du när jag säger bra och vad jag tänker på när
6 F: precis men om du jämför med hur du svarade på svenskan
7 eller skulle du säga att allting är femmor på svenskan också
8 D37: ja men då skulle nog allt vara femmor på svenskan
9 [...]
10 D37: jag tror att det är fem på engelskan också då
11 jag känner mig väldigt säker på engelskan

D37 har redan skattat sina färdigheter i svenska: förståelse och tal som 5 samt läsning och skrivning som 4. Vid skattningen av engelska omvärderar informanten sin skattning av svenska när den sätts i relation till skattningen av engelska. I detta fall uppmuntrar forskaren till en jämförelse när informanten reflekterar över sina svar. Till slut anges 5 som svar på alla områden inom både engelska och svenska. D37 spekulerar kring om forskaren och informanten har samma måttstock för bedömning av färdigheter (rad 4-5) och problematiserar på så sätt självskattning.

I exempel (1.14) nedan spekulerar informant D30 kring ur vilket perspektiv skattningen bör göras.

Exempel 1.14. D30 har arabiska och svenska som modersmål. Man.

- 1 F: [engelska förståelse]
2 (1.5)
3 D30: det beror på liksom (1.5) sett ur en ur ett svenskt perspektiv
4 eller ett engelskt (1.7) för att va- för att ha svenska som modersmål
5 så skulle jag väl säga fem
6 F: ja
7 D30: det kanske låter självsäkert men
8 F: nej nej
9 D30: det är vad jag tycker fem fem fem det låter bra

D30 i exempel (1.14) frågar om skattningen är menat ur ett svenskt eller engelskt perspektiv (rad 2) och reflekterar alltså över om skalan bör baseras på förutsättningar och i relation till

infödda talare. Informanten anpassar skalan efter sina egna förutsättningar då engelska inte är modersmålet. Exemplet synliggör vad som kan vara problematiskt med begreppet *modersmål*, informanten tillskrivs arabiska som modersmål i materialet då en förälder är arabisktalande, men kan beskrivas ha både svenska och arabiska som modersmål. Svenska är dock det språk som D30 uttrycker som sitt modersmål (rad 4).

Informanten uttrycker att det "kanske låter självsäkert" att ange 5 på skalan (rad 7) och garderar sig på så sätt mot att verka för självsäker framför forskaren, för att på något sätt bibehålla ett slags *social face*. Informanten får återkoppling från forskaren (rad 8) och uttrycker att han bedömer sin färdighet som 5 på skalan, "det är vad jag tycker" (rad 9). D30 verkar alltså söka efter respons från forskaren vid sin skattning.

5.1.3 Modersmål

Som tidigare nämnt är modersmål ett problematiskt begrepp men i denna studie refererar det till det språk som informanten fått från sina föräldrar. De utdrag som följer är från de informanter som skattar andra modersmål av svenska vilket totalt innefattar 40 informanter. Av dessa 40 är det 33 informanter som skattar sitt eller sina modersmål utan att ställa frågor eller resonera kring eller kommentera skattningen, det är alltså väldigt få som resonerar högt kring skattningen.

För de tio informanter med två modersmål utöver svenska förekommer det endast en gång att det andra modersmålet kommenteras. Då har informanten vid skattning av sitt första modersmål talat om olika skriftsystem och nämner sedan vid skattningen av sitt andra modersmål att det är samma problem där.

[modersmål förståelse]

En informant beskriver att det kan vara svårt med förståelse.

En informant kommenterar att den förstår allt.

En informant jämför med andra färdigheter inom språket.

En informant kommenterar kring dialekter, varpå forskaren uppmanar informanten att skatta utifrån sin egen dialekt.

[modersmål tal]

En informant jämför sig med sin mamma.

[modersmål läsning]

En informant nämner att det finns svåra ord och talar om förståelse vid läsning.

En informant tar upp problem med skriftsystem, vilket gäller för dennes två modersmål både läsning och skrivning.

[modersmål skrivning]

En informant nämner att skrivning är svårare än de andra färdigheterna.

I exempel (1.15) nedan jämför sig informant D03 med sin mamma som är infödd talare av persiska.

Ex. 1.15. D03 har persiska som modersmål. Kvinna.

1	F:	[persiska tal]
2	D03:	eh (2.2) fyra (1.1) alltså jag tänker ju för att inte vara född i Iran så
3		kanske jag ska vara en femma men eftersom att (0.6) min mamma är ju
4		självklart duktigare än vad jag är så tänker jag ja

Det resonemang som D03 för i exempel (1.15) påminner om vad D30 uttrycker vid skattning av engelska i exempel (1.14), alltså vilket perspektiv de ska utgå från när de skattar sina färdigheter. D03 är född i Sverige men jämför sig med sin mamma som är född i Iran vid skattning av tal i persiska. D03 för ett liknande resonemang som D30 med yttrandet "för att inte vara född i Iran så kanske jag ska vara en femma" (rad 2-3) men väljer inte att skatta sig utifrån de egna förutsättningar utan i relation till en infödd talare.

5.1.4. Resultat självskattning

Antalet informanter som resonerar, kommenterar eller ställer frågor kring självskattningen är 26 av totalt 54. För svenska, engelska och annat modersmål än svenska ser fördelningen mellan förekomster av resonemang och kommentarer ut som följande:

Svenska: 19.

Engelska: 11.

Modersmål annat än svenska: 8.

Därutöver förekommer frågor och kommentarer som inte är relevanta för just det språk som skattas.

Svenska är alltså det språk informanterna kommenterar eller resonerar kring mest vid skattningen, därefter engelska och minst resonerar de kring annat modersmål än svenska. För tio informanter som har två modersmål som inte är svenska är det endast en informant som kommenterar skattningen av det språket.

En bidragande faktor till att annat modersmål än svenska inte kommenteras vid skattning kan vara att de informanterna har haft möjlighet att kommentera språket eller språken tidigare under intervjun då frågor ställs kring när och med vilka de använder språket eller språken samt modersmålsundervisning.

Det finns både likheter och skillnader i hur informanterna resonerar när de skattar språken. Något som förekommer, om än i liten utsträckning, är jämförelse med andra färdigheter inom samma språk. En annan likhet är kommentarer kring vad som kan upplevas som svårt, exempelvis grammatik, men det förekommer inte i lika stor utsträckning för engelska eller annat modersmål som för svenska. När informanterna skattar engelska uppger de inga särskilda sammanhang då svårigheter uppstår.

Vid skattning av engelska förekommer det att informanter anger att självförtroendet påverkar skattningen negativt. Detta ges inte explicit som anledning vid skattning av svenska eller annat modersmål. Det förekommer kommentarer kring att de inte kan "perfekt" engelska, men inga reflektioner över vad det skulle innebära. Vid skattning av svenska däremot uttrycker informanterna en uppfattning kring "korrekt" svenska och resonerar kring vad det högsta på skalan skulle kunna vara. Sådana resonemang förekommer inte vid annat modersmål än svenska.

Andra modersmål jämförs inte med svenska, vilket förekommer vid skattning av engelska. Däremot uppmuntrar forskaren informanter med annat modersmål än svenska till jämförelser med modersmålen när de skattar svenska. Modersmål skattas oftast innan svenska vilket kan bidra till detta.

5.2. Analys bäst och helst

När informanterna anger vilket språk de tycker att de kan bäst svarar de allra flesta svenska. Även om andra svar förekommer så resonerar informanterna inte särskilt mycket kring frågan. Av samtliga 54 informanterna svarar 36 utan att reflektera att svenska är det språk de tycker att de kan bäst.

Fyra informanter svarar att svenska är det språk de tycker sig kunna bäst men kommenterar att de även är bra på engelska. Ytterligare fyra informanter anger att de är lika bra på engelska som svenska. Tre informanter anger endast engelska svar.

Fyra informanter anger att de anser att de är lika bra på svenska som sitt modersmål. En informant svarar att denne är lika bra på engelska som sitt modersmål som inte är svenska. Endast en informant anger sitt modersmål som inte är svenska.

En informant kan inte svara på frågan.

När informanterna svarar på vilket språk de använder helst är svaren mer komplexa och informanterna resonerar mer kring denna fråga. Av samtliga informanter svarar 25 utan att reflektera eller kommentera att svenska är det språk de använder helst. Därefter förekommer olika tendenser som kan delas in i fyra kategorier, vilka kommer att redogöras för nedan. Att döma av intervjuerna verkar frågan kring vilket språk de använder helst vara svårare för informanterna att bedöma eller svara på än frågan angående vilket språk de tycker att de kan bäst.

Det finns en tendens i intervjuerna till att svaren på [bäst] och [helst] sammanfaller. För att testa om detta var fallet utfördes McNemar-Bowker-testet vilket testar nollhypotesen: *det är inte någon skillnad mellan svaren på [bäst] och [helst]*. Resultatet är inte signifikant ($P=0.2$), vilket betyder att nollhypotesen bekräftas och innebär att det språk som informanterna anser sig kunna bäst även är det språk som de använder helst. Testet visar på en symmetri mellan svaren på [bäst] och [helst] vilket innebär att informanterna då svarar svenska på båda frågorna.

Då informanterna resonerar högt kring vilket språk de använder helst är det inte ovanligt att den anledning de anger till att hellre använda svenska är att det är det språk de tycker sig kunna bäst. Av de 25 informanter som på något vis reflekterar över eller kommenterar sitt svar är det 11 informanter som svarar svenska och anger som anledning att svenska är det språk de kan bäst. Av dessa 11 är det två informanter som också anger att det kan bero på situation och sex informanter som kommenterar att de även skulle vilja kunna ett annat språk, dock anger de ändå svenska som svar. När informanterna anger svenska som det språk de använder helst fördjupar en del av dem sina svar och orsaker som nämns är att de kan uttrycka sig bättre på svenska, har ett större ordförråd eller känner sig tryggast i svenska.

Exempel (2.1) visar ett fall då en informant, D37, anger svenska som det språk han tycker sig kunna bäst och sedan uttrycker att svenska är det han gillar mest att använda *eftersom* det är det han kan bäst.

Exempel 2.1. D37 har svenska som modersmål. Man.

- 1 F: [bäst]
- 2 D37: ja det är svenska
- 3 F: [helst]
- 4 D37: eh alltså jag gill- jag tycker ju om att tala engelska också men svenska gillar jag
- 5 ju mest att använda eftersom det är det jag kan bäst mest trygg i det språket

Informanten anger att svenska är det språk han kan bäst och känner sig mest trygg i vilket är *anledningen* till att det är det prefererade språket (rad 4-5). D37 kommenterar även att han tycker om att använda engelska också (rad 4). Överlag är det inte ovanligt bland informanter att

uttrycka en viss preferens för engelska, till exempel att de säger att det är roligare att prata engelska.

Andra informanter baserar sina svar på vilket språk de använder helst utifrån när och hur de vill använda ett språk, det beror alltså på situation. Situation används här i en vid bemärkelse, utdragen nedan visar exempel på där språkpreferens beror på samtalspartner, samtalsämne och aktivitet. Signifikant för svar motiverade av situation är att informanten inte kan ange ett språk som svar på [helst], utan anger två eller fler språk, eller att de säger att de inte kan svara på frågan. Nio informanter anger fler än ett språk som svar på frågan och ger som anledning att det beror på situation.

Informant H11 i exempel (2.2) uttrycker att hon föredrar att förklara en del saker på svenska och andra på sitt modersmål arabiska.

Ex. 2.2. H11 har arabiska som modersmål. Kvinna.

1	F:	[bäst]
2		(2.0)
3	H11:	svenska (1.0) det är så lite alltså men jag måste kunna båda två ja
4	F:	[helst]
5		(0.6)
4	H11:	hm (3.2) svenska faktiskt men eh (0.5) samtidigt arabiskan (0.9)
5		ja för ibland eh finns det saker att förklara på arabiska (0.3)
6		och några på svenska (0.5) eh så ja- det är båda två båda två

I det resonemang som H11 för är situation och mer specifikt samtalsämne motivering till svaret på vilket språk som används helst och hon kan inte välja mellan svenska och arabiska. Hur informanterna talar om situation baserat på samtalspartner varierar. Det kan vara så att ett språk används av familjemedlemmar och då anger informanten att de vill använda det språket i de situationerna; men det kan även motiveras av en vilja att anpassa sig till samtalspartners språk. Exempel (2.3) nedan visar hur samtalspartner kan vara en motivering till svaret.

Ex. 2.3. D07 har tyska som modersmål och har studerat i Frankrike. Kvinna.

1	F:	[bäst]
2	D07:	svenskan
3	F:	[helst]
4		(8.2)
5	D07:	det (1.6) kan jag inte svara på (1.0) utan det beror ju helt (0.6) vart jag
6		är (0.4) är jag här (0.5) med kompisar vill jag prata svenska (0.9)är jag med

7 (0.8) min pappa eller med folk som har tyska som sitt språk (0.7) då vill jag
8 prata tyska med dem för mig är det fel att prata fel språk
9 F: mm okej
10 D07: så är jag med nån (0.5) engelsk person (0.4) så vill jag gärna prata engelska
11 med den och skulle det vara en fransk person (0.7) så kämpar jag hellre
12 med min franska än att gå över på engelska

D07 uttrycker en stark känsla för att använda vad hon anser vara "rätt språk" med en person, vilket i detta fall innebär den andra personens språk. Vilket språk informanten anger att hon vill använda helst är alltså tydligt bundet till samtalspartner och inte motiverat av kompetens eller färdighet. Samtalspartner som motivering till svar kan för andra informanter innebära att tala sitt modersmål med äldre släktingar till exempel, men svenska med syskonen.

Utdragen ur intervjuerna ger intrycket av att de flesta informanter tolkar "vilket språk använder du helst" i bemärkelsen "vilket språk *talar* du helst?". I resonemangen används ofta ord såsom tala, prata, snacka och liknande. Informant D28 i exempel (2.4) nedan däremot skiljer på olika aktiviteter i sitt resonemang.

Exempel 2.4. D28 har svenska som modersmål. Man.

1 F: [bäst]
2 D28: eh av de två jag kan bra då menar du?
3 F: mm
4 D28: eh ja absolut svenska det är nog inte konstigare än så men jag ä-
5 ser mig själv som ganska duktig på engelska också så att eh (0.8)
6 det känns naturligt för mig att prata båda språken
7 F: [helst]
8 D28: eh (0.7) det beror på (0.6) eh jag läser helst böcker och kollar på filmer på
9 engelska (0.6) men eh (0.5) när jag bara snackar såhär så bara tuggar såhär
10 liksom så blir det så då vill jag helst liksom (0.4) snacka svenska de blir mer
11 flytande men (0.5) engelska är bra för det är mer uttrycksfullt (0.7) med mer
12 liksom mer ord (1.3) som du kan använda dig av (3.4) men eh jag använder
13 också mycket engelska ord när jag snackar svenska (0.7) det blir så (1.5)
14 mycket förkortningar och grejer

D28 skiljer på olika aktiviteter där han hellre använder engelska respektive svenska. Informanten anger att svenska är det språk han anser sig kunna bäst, trots att både svenska och engelska känns naturligt (rad 4-6). Den här informanten svarar alltså svenska men kommenterar även att han är bra på engelska. Han avbryter sig i yttrandet "men jag [är]" (rad 4)

och istället säger "[jag] ser mig själv som ganska duktig på engelska" (rad 5) och markerar alltså att det är hans egen uppfattning och att det kanske inte är vad forskaren eller andra skulle tycka.

Svaret på vilket språk informanten använder helst beror på vad han gör. Språkpreferens skulle i det här fallet kunna ses som beroende på situation i form av aktivitet. Detta är även ett exempel på där svaret på [helst] beror på både det språk som informanten tycker sig kunna bäst men även situation, det visar alltså en kombination av resonemang. Informanten visar även attityder gentemot språken, att engelska är ett mer uttrycksfullt språk som innehåller fler ord och är mer användbart än svenska, det är vanligt förekommande att informanterna uttrycker sådana attityder gentemot engelska.

En del informanter uttrycker att de hellre använder en blandning av språk i sina resonemang och två informanter anger "blandning" som svar. Det framgår inte alltid tydligt vad som menas med blandning, om det är kodväxling eller att de inte kan välja vilket de använder helst då det beror på situation. Informant H29 i exempel (2.5) nedan anger att han helst blandar språken.

Ex. 2.5. H29 har punjabi och hindi som modersmål. Man.

1	F:	[bäst]
3		(1.3)
4	H29:	bäst det är nog svenska gissar jag på
5	F:	[helst]
6		(0.9)
6	H29:	eh (0.6) det är de- alltså eh en blandning av alla
7	F:	så allra helst så blandar du om du får välja
8	H29:	ja mm precis

Det är oklart vad H29 menar med "en blandning av alla" som svar på [helst]. Informanten uttrycker en viss osäkerhet när han säger: "det är *nog* svenska *gissar* jag på" (rad 2) som svar på [bäst].

Ytterligare ett sätt som informanterna har tolkat [helst] på är vilket språk de skulle *vilja* använda, i bemärkelsen vilket språk de skulle vilja vara bra på. I dessa fall är språkpreferens knutet till attityder och inställningar gentemot språk samt önsknings. Detta kan exempelvis uttryckas genom att de säger att de vill lära sig franska eftersom det är ett vackert språk, eller att de önskar behärska sitt modersmål bättre. Detta förekommer dock mer som resonemang än svar på frågan. Sex informanter svarar att de använder svenska helst eftersom det är det språk de kan bäst men att de även skulle vilja använda ett annat språk. Informant D12 i exempel (2.6) nedan för ett sådant resonemang men hon anger att hon inte vet hur hon ska svara på frågan.

Ex. 2.6. D12 har pashto och urdu som modersmål. Kvinna.

- 1 F: [bäst]
2 (1.3)
3 D12: svenska
4 F: [helst]
5 (2.3)
6 D12: helst (0.5) jag har bättre att uttrycka mig på svenska (1.5) men så har jag
7 alltså jag brinner för att lära mig andra språk typ arabiska exempelvis (0.4)
8 så ja det händer att jag (0.4) jag vill ju prata det (0.5) och så (0.4) ja och urdu vill
9 jag också lära mig flytande exempelvis (0.7) men jag kan uttrycka mig bäst på
10 svenska så jag vet inte riktigt hur jag ska svara på den frågan ((skrattar))

D12 i exempel (2.6) uttrycker tvekan kring hur hon ska tolka frågan: som det språk hon kan uttrycka sig bäst på eller det hon helst skulle vilja behärska och då även använda. D12 uttrycker dels en vilja att lära sig främmande språk och dels att kunna ett av sina modersmål flytande (rad 8-9).

Två informanter motiverar sitt svar på [helst] med att det är det språk de använder mest. Exempel (2.7) visar på en förekomst av detta.

Ex. 2.7. H34 har arabiska som modersmål. Man.

- 1 F: [bäst]
2 (3.0)
3 H34: svenska
4 F: [helst]
5 (1.8)
6 H34: hur hur menar du använder jag helst
7 F: vilket tycker du bäst om att använd- tala
8 H34: jaha det är svenska för jag är van att prata svenska så (0.4) jag vet inte

H34 motiverar sitt svar i exempel (2.7) med att svenska är det språk han är van vid att använda (rad 8). Informanten analyserar här sitt eget språkbeteende och drar slutsatsen att det mest använda språket är det prefererade. Något som är intressant med detta exempel är att forskaren avbryter sig själv i frågan och säger tala istället för använda (rad 7), vilket egentligen är frågan. Detta kan påverka informantens svar.

5.2.1 Resultat bäst och helst

Resultaten från svaren på vilket språk informanterna tycker att de kan bäst och vilket de använder helst har visat att de resonerar mer kring vilket språk de använder helst än kring vilket de anser sig vara bäst på. Generellt finns det fyra olika sätt på vilka de reflekterar över sitt svar och de motiveringar de anger, dessa kan delas in i följande kategorier:

- 1) Starkast.
- 2) Situation.
- 3) Inställning.
- 4) Beteende.

1) Informanterna anger svenska som det språk de använder helst och ger som motivering att det är det språk de kan bäst och att det är deras starkaste språk. Detta är det resonemang som är mest förekommande i informanternas svar och förekommer elva gånger. Detta resonemang stärks även av McNemar-Bowker-testet som visar en symmetri mellan svaren på [bäst] och [helst], att informanterna som grupp anger att svenska är det språk de tycker att de kan bäst och det de använder helst. 1) innefattar inte bara att svaren på [bäst] och [helst] sammanfaller, utan att svenska är det språk de tycker att de kan bäst och detta är *anledningen* till varför de helst använder det.

2) Informanterna ger som motivering till sitt svar att det språk de använder helst beror på situation, vilket kan innefatta samtalspartner, samtalsämne, aktivitet eller en kombination. Detta resonemang förekommer nio gånger och informanterna kan då inte ange endast ett språk. Det förekommer även att de anger att de kan svenska bäst men att de sedan reflekterar över situationer då de hellre använder andra språk. Det kan även vara så att informanter vill blanda språk, vilka språk de blandar och hur mycket beror då på situation.

3) Denna kategori innefattar de fall då informanterna tolkar frågan som vilket språk de skulle *vilja* använda. De uttrycker en önskan att kunna ett språk, eller behärska ett språk bättre och de har en positiv inställning gentemot det språket. Detta resonemang ges inte som svar utan kombineras med 1) då informanter kan ange att de helst använder svenska eftersom det är det språk de kan bäst, men att de även skulle vilja tala ett annat språk, eller tycker att det är roligare med exempelvis engelska. Detta förekommer sju gånger.

4) Det språk informanterna anger att de använder helst är här kopplat till beteende, informanterna anger användning eller vana att använda ett språk som motivering till sitt svar. Det tyder på en analys av eget språkbeteende där informanterna drar en slutsats att det språk som används mest bör vara det som de helst använder. Denna sorts reflektion förekommer två gånger.

6. Diskussion

Syftet med den här studien har varit att undersöka hur informanterna resonerar när de skattar sina språkfärdigheter samt när de svarar på frågorna "vilket språk tycker du att du kan bäst" och "vilket språk använder du helst?" De två frågeställningarna kommer att diskuteras i den ordning som de återgavs i inledningen.

6.1 Självskattning

Den första frågan om hur informanterna resonerar när de skattar sina färdigheter i de olika språken fokuseras i två följdfrågor: om de bedömer språken på samma sätt och om sociala faktorer kan påverka deras resonemang.

6.1.1 Kontextualisering

I analysen har likheter och skillnader beskrivits i hur informanterna resonerar när de skattar de olika språken. Vanligast förekommande för svenska, engelska och annat modersmål än svenska är att informanterna kommenterar att det finns svårigheter inom den färdighet de skattar. Även om svårigheter tas upp i de olika språken så är det i högst utsträckning i svenska som dessa svårigheter förklaras mer ingående och sätts i ett sammanhang. Svenska är även det språk informanterna resonerar kring mest vid självskattning.

Lewis och Massad (1975) anger att de informanter i deras studie som hade mer erfarenhet av engelska var de som enligt dem skattade svårigheten mest realistiskt. En större erfarenhet i olika situationer i ett språk medför en större medvetenhet kring vilka svårigheter de kan möta i olika situationer. Detta kan vara en förklaring till att andra språk, som informanterna inte använder lika mycket, inte kontextualiseras på samma sätt som svenska, vilket är det språk som informanterna använder i de allra flesta sammanhang. Gällande andra modersmål än svenska används språken främst i hemmet och många informanter har då inga andra sammanhang än detta att sätta in språket i. Ett andra modersmål utöver svenska skattas nästan uteslutande utan att kommenteras eller resoneras kring. Det modersmålet är ofta det språk som dessa informanter har minst kontakt med.

Att informanterna inte kan kontextualisera språken i samma utsträckning bidrar till att de inte bedömer dem på samma sätt, alltså kan skattningarna inte vara likvärdiga. Latomaa (1996, s. 172) menar att informanter som inte talar sitt andraspråk regelbundet med modersmålstalare är troligare att skatta sina färdigheter högre än de som gör det ofta. Det förekommer att informanter skattar svenska lägre och ger som anledning att det finns ord de inte kan till exempel, men sedan skattar de engelska högre eller lika högt som svenska utan att reflektera över svårigheter i det språket. Detta är i linje med Latomaas resonemang, då de flesta informanter sällan använder engelska med modersmålstalare.

Informanterna tar del av mycket kultur på engelska, såsom film, musik och elektroniska spel. Då informanter talar om vilket språk de använder helst uttrycker de positiva attityder gentemot engelska, såsom att det är mer uttrycksfullt eller har mer ord än svenska. Detta kan vara en följd av att mycket av deras kulturkonsumtion sker på engelska vilket ger dem en positiv syn på det språket. Däremot är det inte något som ges i uttryck vid självskattning, vilket är intressant då det är sammanhang de skulle kunna sätta in språket i.

Svenska är inte bara det språk där språkanvändningen kontextualiseras i större utsträckning, utan även det språk som informanterna ställer i relation till ämnet i skolan. Engelska och vissa av de andra modersmålen är även de skolämnen, men det tas inte upp i resonemangen. Då skolämnet svenska tagits upp i reflektioner vid självskattning har det dels visat på att positiv återkoppling i skolan kan höja självförtroendet kring och skattningen av en färdighet, men även att informanten skattar sig själv högre än vad skolan gör. Då informanter tar med skolämnet i resonemanget har det rört skrivning, vilket är en färdighet där återkoppling kan ske på ett konkret sätt i skolmiljön. I studien genomförd av Delgado et al. (1999) visade resultaten att informanternas skattning av skrivning och läsning stämde överens med språktestens resultat i större utsträckning än tal i engelska. Detta tror de kan bero på att informanterna fått mer feedback på läsning och skrivning av engelska i skolan än vad de fått på tal. I den här studien verkar återkoppling från skolan påverka informanternas resonemang när de skattar skrivning, både i svenska och engelska, men de nämner inte något sådant gällande läsning. Skolämne är alltså något som verkar påverka informanternas skattning av svenska i högre grad än de andra språken, vilket är ytterligare något som indikerar att de inte bedömer språken på samma sätt.

6.1.2 Skalor

Kontextualiseringen av färdigheterna i svenska vid självskattning kan liknas vid *can-do scales* som användes av Clark (1981). Informanternas resonemang visar att de kontextualiserar ett språk mer ju högre färdighet de har i det, *can-do scales* skulle därför lämpa sig bra till studier där informanter har hög kompetens i ett språk. Utifrån detta skulle det vara svårt att få tillförlitliga svar i språk som informanterna inte använder mycket eller i många situationer, då det är svårt för dem att sätta språkbruket i ett sammanhang och bedöma utifrån det.

Det är förekommande att informanter nämner situationer som är svåra eller att det finns ord som är svåra att förstå, men det är vanligtvis inte mer specificerat än så. Den skala som Latomaa (1996) använt sig av anger, till skillnad från *can-do scales*, inte ger konkreta situationer. Detta verkar sammanfalla med hur informanter uttrycker sig när de tar upp att det finns svårigheter men inte utvecklar det. Vilka situationer som påståendena i skalan syftar på är dock inte

formulerat vilket kan medföra att informanterna inte tänker på samma situationer när de svarar.

Delgado et al. (1999) uppmanade sina informanter att ha vardagliga situationer i åtanke när de skattade sina språkkunskaper på en likert-skala. Informanter i den här studien resonerar på ett sätt som tyder på att de delvis reflekterar över färdighet utifrån vardagliga situationer, men även en mer allmän förmåga.

I den skala som Luk och Bialystok (2013) använt jämför informanter sig med infödda talare, vilket kan vara problematiskt rent teoretiskt då det kan råda olika uppfattningar av vem som räknas som modersmålstalare eller inte, samt hur en sådan talar (se Boyd, 2010). Detta är dock teoretiskt och inte något som informanterna problematiserar. Resultaten visar att informanter resonerar på detta sätt gällande engelska och modersmål annat än svenska, där de sätter sig själva i relation till vad de tänker är en modersmålstalare.

6.2.3 Social desirability bias

Informanters inställning och attityder till studien och dess syften, samt *social desirability bias* kan påverka självskattning och självrapportering (Latomaa, 1996, Delgado et al., 1999). Clark (1981) argumenterade för att självskattning bör ske via anonyma formulär eftersom informanterna då inte skulle ha någon personlig vinning i att vara oärliga och under- eller överskatta sina förmågor. Detta kan ha fördelar då informanterna inte blir påverkade av en forskares närvaro, men en nackdel är att det inte har den möjlighet att se informanternas resonemang och reflektion som en intervju har. Enligt Latomaa kan *social desirability* innebära ett möjligt problem när informanter försöker att anpassa sig efter vad de tror är forskarens syften. Ett sätt att balansera detta är enligt Latomaa att informanterna intervjuas av någon från sin egen talargrupp. I hennes studie var talargrupperna mer distinkta, i den här studien skulle det vara svårt att avgöra vilken informanternas talargrupp är. Språkligt tillhör forskarna deras talargrupp, om svenska antas vara det språk för gruppen som helhet som är det språk de allra flesta använder anser sig kunna bäst, och det språk de använder mest. Däremot är forskarna vuxna, rör sig i den akademiska världen och skiljer sig på så sätt från informanterna och kan ur ett annat perspektiv ses som en annan talargrupp. Det kan finnas en upplevd press hos informanterna att vilja visa sig bra på svenska, men i intervjuerna finns dock indikationer på att de inte vill framstå som att de tror att de själva är "för bra". Detta tar sig i uttryck i osäkerhetsmarkörer när de skattar en färdighet som 5, att de frågar om det är för högt eller kommenterar att det låter självsäkert. Kanske vill de inte göra en "felaktig" bedömning framför en forskare som de tror kan göra en bättre bedömning av deras språkbruk.

Social desirability skulle även kunna vara något som påverkar att flera informanter vill understryka att de är duktiga på engelska. Engelska är ett språk som det läggs stor vikt vid att kunna i Sverige och i intervjuerna finns flera exempel på att informanter tillägger att de tycker om att använda engelska och att de känner sig bra eller säkra på engelska.

6.2.4 Språkattityder

Slang är något som ofta tillskrivs ungdomsspråk och det förekommer reflektioner kring det i informanternas resonemang då de skattar tal i svenska, där användning av slang kan motivera ett lägre värde på skalan. Detta kan tänkas vara på grund av att ungdomsspråk ofta ses som en avvikelse från den vuxna normen (Gunnarsdotter Grönberg, 2013). I de exempel där slang tas upp i svaren men inte påverkar skattningen skulle det kunna vara ett sätt för informanten att distansera sig från den vuxna forskaren och inte utgå från det språket i sin bedömning utan sitt eget språkbruk.

I materialet finns exempel på en manlig informant med svenska som modersmål och en kvinnlig informant med annat modersmål än svenska som båda tar upp användning av slang som något negativt. Skillnaden är dock att den manlige informanten med svenska som modersmål skattar sin färdighet i tal som 5, men den kvinnliga informanten med annat modersmål än svenska som 4. Detta kan kopplas till vad Trudgill (1972) beskriver som öppen och förtäckt prestige. Slang kan uttrycka förtäckt prestige på så sätt att det är ett språkbruk som ses som "dåligt" språk av omgivningen och de egna talarna men som har status inom gruppen (Bijvoet, 2013). Trudgill hävdar att kvinnor i större utsträckning eftersträvar det som anses vara standardspråk och att de uttrycker öppen prestige. Anledningen till detta är att deras sociala ställning inte är lika säker som mäns. På liknande sätt kan en individ som har svenska som modersmål tänkas ha en säkrare social ställning än en individ med ett annat modersmål. En man med svenska som modersmål kan tänkas ha ett större socialt utrymme att använda slang och varieteter som kan uttrycka förtäckt prestige än en kvinna med annat modersmål än svenska. Det är inte möjligt att skilja faktorerna åt i detta fall då både kön och modersmål kan påverka och för att säkert kunna säga att det är ett strukturellt mönster krävs dock en större kvantitativ undersökning vilket ligger utanför denna studies ramar.

Att en individ med annat modersmål än svenska inte skulle ha en lika säker social ställning och därför strävar efter det språkbruk som betraktas inneha hög prestige är i linje med vad Delgado et al. (1999) tar upp angående *social desirability*. I deras studie ville informanter med spanska som modersmål framstå som bra på engelska för att bli accepterade av den engelskspråkiga majoriteten. I den här studien verkar en tendens vara att informanter uttrycker en medvetenhet kring sitt eget "dåliga språk", som ett sätt att gardera sig vid skattning av tal i

svenska. Att uttrycka detta kan även visa en högre kompetens inom språket på så sätt att individen är medveten om olika stilar inom språket och vad som uppfattas som bra eller dåligt. En sådan medvetenhet uttrycks vid självskattning av tal i svenska men inte för de andra språken, vilket tyder på att skattningen sker på olika sätt för de olika språken.

Informanternas resonemang och reflektioner visar på tendenser av en uppfattning om dåligt språk och korrekt språk vid skattning av svenska. Milroy (2001) beskriver hur talare av standardiserade språk ingår i en gemensam kultur där det finns en delad uppfattning av vad som är den korrekta standardformen. Informanterna skulle utifrån detta ingå i samma kultur vad gäller svenska språket, men inte engelska och förmodligen inte andra modersmål då svenska är majoritetsspråket i deras samvaro och alltså den standardspråkskultur som de fostrats in i. Detta medför en uppfattning om att det finns ett korrekt språk och att vi talar bättre eller sämre versioner av det språket (Preston, 2010), vilket är något som informanter uttrycker i sina svar. När informanterna diskuterar slang och liknande vid skattning av tal i svenska bedömer de inte den färdigheten utifrån hur väl de tycker att de kan uttrycka sig själva eller liknande, utan snarare hur de uppfattas av andra eller hur de själva står i relation till en norm, ett korrekt språk.

Vid skattning av förståelse och läsning i svenska uttrycker sig informanterna i större utsträckning utifrån sin egen språkanvändning och sina egen upplevelser av hur väl de använder språket. Tal däremot är något som uppfattas av andra, och särskilt forskaren i det här sammanhanget. Det kan även bero på, som tidigare beskrivits, att tal och skrift är de färdigheter som informanterna får återkoppling på i skolan (Delgado et al., 1999).

6.2 Bäst och helst

Hur informanterna svarar på frågan angående vilket språk de tycker att de kan bäst är mer talande för deras kompetens i språken än frågan om vilket språk de använder helst. Den senare frågan är inte heller speciellt tydlig och det förekommer flera olika tolkningar bland informanterna kring vad den innebär. Dessa två faktorer kan förklara varför det förekommer mer reflektioner kring frågan angående vilket språk de använder helst. Men trots olika reflektioner så är svenska det mest förekommande svaret på båda dessa frågor. McNemar-Bowker-testet bekräftar detta då det visar en symmetri mellan svaren. Det resultatet skiljer sig dock markant mot vad Gross (2013) fann i en liknande studie, där gjordes samma test men bara på informanter med annat modersmål än svenska och med ett större statistiskt underlag. Gross test visade inte en stark symmetri mellan [bäst] och [helst]. Varför resultaten är olika går inte att svara säkert på, men en möjlig förklaring är att i denna studie har haft kategorin "flera" som saknades i Gross (2013) studie. Detta var för att ta hänsyn till om informanterna angav mer än

ett språk i sitt svar, vilket förekommer särskilt hos de informanter med andra modersmål än svenska.

6.3 Vidare forskning

För vidare forskning kan värdena för självskattningen studeras i en större grupp och jämföras statistiskt. Hur informanterna skattat sina färdigheter i relation till vilket språk de svarar att de anser sig kunna bäst vore även det intressant. Vidare kan svar på eller resonemang kring vilket språk informanterna anger att de använder helst jämföras med vad de rapporterar kring språkbeteende, till exempel vilket språk de använder med vänner eller familj.

Framtida studier kan i en större skala jämföra eventuell påverkan av sociala faktorer såsom kön och modersmål för att undersöka om det finns strukturella mönster. Något som inte undersökts i denna studie är om det finns en skillnad i hur informanter från de olika skolorna har svarat på frågorna, detta skulle kunna jämföras tillsammans med material från Stockholm till exempel.

7. Slutsats

Den här studien har undersökt hur ungdomar resonerar när de skattar sina färdigheter i svenska, engelska och annat modersmål än svenska, samt när de anger vilket språk de anser sig kunna bäst och vilket de använder helst. Frågeställningarna återges och besvaras nedan.

1. Hur resonerar informanterna när de skattar sina färdigheter?

(a) Bedömer de språken på samma sätt?

(b) Kan sociala faktorer som kön och modersmål påverka resonemangen kring självskattning?

1. (a) Utifrån resonemang och kommentarer dras slutsatsen att informanterna inte bedömer sina kunskaper i språken på samma sätt. En högre kompetens i och användning av svenska medför att de kontextualiserar användningen av svenska i störst utsträckning. Det är även det språk de resonerar kring mest.

Engelska jämförs med svenska men svenska och andra modersmål skattas inte i relation till andra språk. Informanterna uttrycker både positiva och negativa attityder kring sitt språkbruk i svenska och visar också på uppfattningar om ett "korrekt" standardspråk. Detta förekommer inte vid skattning av andra språk.

1. (b) Det finns indikationer på att kvinnliga informanter och informanter med annat modersmål än svenska lät vad som uttrycks som sämre språk nedvärdera skattningen, men detta var inte konsekvent. Möjligheten att svara på om det finns strukturella skillnader i denna aspekt ligger utanför denna studies ramar och kräver en större andel informanter.

2. Hur resonerar informanterna kring vilket språk de använder helst och vilket de anser sig kunna bäst?

(a) Använder de helst det språk de tycker att de kan bäst?

2. Informanterna resonerade i större utsträckning kring vilket språk de använder helst än vilket språk de anser sig kunna bäst. Informanterna reflekterar mer kring vilket språk de använder helst, deras motiveringar till och resonemang kring svaren delas in i fyra kategorier: 1) det språk som är starkast, svenska; 2) språkval är beroende av situation; 3) de reflekterar kring språk de gärna vill använda; samt 4) de anger det språk de använder mest.

2. (a) Majoriteten av informanterna svarar svenska på båda frågorna. McNemar-Bowker-testet visade en symmetri mellan informanternas svar, det språk informanterna använder helst är alltså generellt det språk de tycker att de kan bäst.

Sammanfattningsvis bidrar studien med insikt i hur informanter resonerar när de skattar färdigheter i olika språk, vilket bör beaktas vid utformning av skalor till det syftet. För att få självskattning som är så tillförlitlig som möjligt visar resultaten på att det av forskaren bör tydliggöras vad som efterfrågas, dels hur informanterna bör bedöma sin kompetens men även vad färdigheten som skattas innefattar. Språk som informanterna inte har så hög färdighet i eller använder mer sällan kan inte antas vara skattade utifrån samma premisser och därmed inte bör bedömas på samma skala.

Referenslista

- Bijvoet, E. (2013). Språkattityder. I E. Sundgren (Red.), *Sociolingvistik* (s. 122-157). Stockholm: Liber AB.
- Boyd, S. (2010). Vems svenska ska beskrivas? Problemen med att använda termen native speaker om ungdomar i flerspråkiga storstadsmiljöer och termen varietet om deras språkbruk. I: *Svenskans beskrivning*, 30 (2008) 13-36.
- Clark, J. (1981). Language. I T. Barrows (Red.) *College students' knowledge and beliefs: A survey of global understanding*. Change Magazine Press, 25-35.
- Delgado, P., Guerrerro, G., Goggin, J. P., Ellis, B. B. (1999). Self-Assessment of Linguistic Skills by Bilingual Hispanics. *Hispanic Journal of Behavioural Sciences*, 21(1), 31-46.
Doi: 10.1177/0739986399211003.
- Fisher, R. J. (1993). Social desirability bias and the validity of indirect questioning. *Journal of Consumer Research*, 20(2), 303-315. Doi:10.1086/209351
- Gross, J. (2013). *En statistisk undersökning av svaren på frågor om vilket språk flerspråkiga ungdomar anser sig kunna bäst och vilket de talar helst*. Kursuppsats vid institutionen för svenska språket. Göteborgs universitet.
- Gross, J. & Forsberg, J. (2015) Eliciting young urban Swedish using a map-task procedure. Konferensbidrag från NWAV 44, Toronto 22-25 Oktober, 2015, 2015. Hämtad 2016-03-07 från: <http://gup.ub.gu.se/records/fulltext/225453/225453.pdf>
- Gunnarsdotter Grönberg, A. (2013).). Ungdomsspråk. I E. Sundgren (Red.) *Sociolingvistik* (s. 236-273)
- Heidt, E. (1979) *Self-evaluation in learning. A report on trends, experiences and research findings*. Paris: UNESCO.
- Källström, R. & Lindberg, I. (2011). *Young Urban Swedish: Variation and change in multilingual settings*. Gothenburg: Department of Swedish Language, University of Gothenburg.
- Latomaa, S. (1996). Self-reported second proficiency among four immigrant groups in the Nordic countries. I K. Sajavaara & C. Fairweather (Red.) *Approaches to second language aquisition* (s. 169-178). Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Lewis, E.G. & Massad, C. E. (1975) The teaching of English as a foreign language in ten countries. *International studies in evaluation IV*: Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

- Luk, G. & Bialystok, E. (2013), Bilingualism is not a categorical variable: Interaction between language proficiency and usage. I: *Journal of Cognitive Psychology*, 25(5). 605-621. Doi: 10.1080/20445911.2013.795574
- Milroy, J. (2001). Language ideologies and the consequences of standardization. *Journal of Sociolinguistics*, 5(4), 530-555. Doi:10.1111/1467-9481.00163.
- Preston, D, R. (2010). Language with an attitude. I M. Meyerhoff & E. Schlee (Red.) *The routledge sociolinguistics reader*. (s. 112-131). London: Routledge.
- Trudgill, P. (1972). Sex, covert prestige and linguistic change in the Urban British English of Norwich. *Language in Society*, 1(2), 172-195. Doi: 10.1017/S0047404500000488.

Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Vilket språk tycker du att du kan bäst?
2. Vilket språk använder du helst?
3. Vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål när det gäller förståelse?
4. Vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål när det gäller att tala?
5. Vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål när det gäller läsning?
6. Vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål när det gäller att skriva?
7. Vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål 2 när det gäller förståelse?
8. Vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål 2 när det gäller att tala?
9. Vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål 2 när det gäller läsning?
10. Vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål 2 när det gäller att skriva?
11. Vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller förståelse?
12. Vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller att tala?
13. Vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller läsning?
14. Vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller att skriva?
15. Vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller förståelse?
16. Vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller att tala?
17. Vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller läsning?
18. Vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller att skriva?

Bilaga 2

Förkortningar transkriptioner

[svenska förståelse] = vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller förståelse?

[svenska tal] = vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller att tala?

[svenska läsning] = vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller att läsa?

[svenska skrivning] = vad anser du om dina färdigheter i svenska när det gäller att skriva?

[engelska förståelse] = vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller förståelse?

[engelska tal] = vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller att tala?

[engelska läsning] = vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller läsning?

[engelska skrivning] = vad anser du om dina färdigheter i engelska när det gäller att skriva?

[modersmål förståelse] = vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål när det gäller förståelse?

[modersmål tal] = vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål när det gäller att tala?

[modersmål läsning] = vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål när det gäller att läsa?

[modersmål skrivning] = vad anser du om dina färdigheter i ditt modersmål när det gäller att skriva?

[bäst] = vilket språk tycker du att du kan bäst?

[helst] = vilket språk använder du helst?